

T. M. U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

A Review of Mythological Structure of "The Hero Within" in the Story of Bahram and Golandam based on Joseph Campbell and Pearson-Kumar Theory

Negin Sadri Zadeh ^{*1} Mamoud Modaberi ² Mohammadreza Sarfi ³

1. PhD Candidate of Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.
2. Professor of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran
3. Professor of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.

Received: 10/08/2019
Accepted: 23/04/2020

* Corresponding Author's E-mail:
negin.sadrizade@gmail.com

Abstract

The similarity between myth and story has brought about theories based on which recurring elements between myths and stories can be explored and analyzed. This research, borrowing a descriptive-analytical method and following the theoretical framework of Carol S. Pearson and Hugh K. Marr Psychological -archetypal analysis in "Awakening of the hero within", and Joseph Campbell's The Hero's Journey theory, tries to examine the process of the "hero within" journey in the story of Bahram and Golandam. The study tries to analyze the manifestation quality of archetypes throughout the journey to show that the hero of the folk stories, like the sages, can step into the process of individualism and starts the heroic journey via the manifestation of these archetypes. Analyzing the mythical structure of this story, it turned out that the story consists of three stages of *fdeparture*, *finitiation* and *freturning* which pave the way for the advent of the archetypes. The hero starts the journey by leaving home, and then the explorer archetype begins. Throughout the journey, according to fictional situations, the inner hero archetype faces metamorphosis and other archetypes arise consequently. The most vivid archetypes of Bahram are *flover*, *fexplorer* and *fwarrior* when the end comes by forming a family which shows the "returning" stage to the home environment where the

T. M. U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

fruler≈ archetype occurs. The results of this study show that the story of Bahram and Golandam has a mythical structure, and can be analyzed on the basis of the archetypes theories, due to its psychological approach.

Keywords: Folk literature; mythical structure; hero within journey; Bahram and Golandam; children's literature.

Background

In context of hero within journey and the manifestation of archetypes, remarkable studies have been done such as Sarmadi et al. (2014) in which they the studied hero within archetypes in the novel Shazdeh Ehtejab. In another case, Ghasemzadeh (2014) analyzed the characters of Kaykhosro and Siavash in Shahnameh based on Pearson- K. Marr theory. Lastly, Ghasemzadeh (2013; 2016) studied the Little Black Fish and Bi-o-Tan stories based on the same theory.

The story of Bahram and Golandam has been studied from different aspects. In one study, Zolfaghari and Arastoo (2008) studied the themes in Bahram and Golandam, and Mashhadi and Dastan (2014) analyzed the narrative structure of Bahram and Golandam story on the basis of Greimas theory. Nevertheless, considering these stories from the psychological-archetypal aspect leads to more precise perception of society, culture and history of children literature.

Aims, Questions, and assumptions

Reading, revising and studying of stories can be done through archetypes analysis theories in order to reach a collective unconscious interpretation. Zolfaghari (2015) believes that studying folk decorum in one way relates to anthropology, and on other hand, relates to literature. The goal and necessity of reading and studying Bahram and Golandam story, on basis of hero within journey theory, is linked to the perception and cognition of collective unconscious and the spirit of stories society. This becomes increasingly evident in the case of Bahram and Golandam story which is classified as a part of the Iranian folk literature and also a readable resource for children and teenagers in the Qajar era and even before.

T. M .U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN : 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

This study attempts to find the answers to the following questions: What are the courses of archetypes development and the process of their emergence in the story of Bahram and Golandam? What are the main archetypes in this journey? What are the effective factors in hero's evolution and growth? How the hero's image would be criticized on the basis of the archetypes criticism method?

Discussion

The hero in the journey within will experience three stages of departure, initiation, and return (Campbell, 2010). After passing these stages, 12 archetypes with unique traits will appear within the hero. He would gradually experience these archetypes and returns with power and strength at the end which is all due to the experience of self-knowledge and exploration. (Pearson- K. Marr, 2011) the study of hero within journey process and the acts of Bahram, as the manifestations of each archetype, shows that the lover, explorer, warrior and wizard archetypes are most frequent in Bahram's heroic journey. This begins with the explorer and innocent archetypes at the departure stage. Explorer archetype is repeated throughout the journey and the innocent archetype is removed after the initial steps. In the initiation stage, in order to reach the goal (i.e. joining the beloved → the meaning), the hero denies his identity and chooses anonymity consciously. Since Bahram and Golandam story is classified as love stories, the repetition of lover archetype is realized in Bahram's character. In addition to the lover archetype, there are three dominant archetypes in Bahram's heroic journey: the explorer, warrior, and wizard. Wherever no power and strength remains, he calls for the supernatural powers.

Conclusion

Bahram and Golandam folk story basically stands on the mythical structure. In this regard, Joseph Campbell's theory can be an appropriate means of investigation for this story. According to Pearson- K. Marr theory, Bahram can be respectively the Icons of lover, explorer, warrior, and wizard archetypes, and Golandam is the allegory of the hidden half of existence, a mysterious journey for discovery and cognition. Lastly, China is the code of true world. It seems that real maturity is gained by finding the hidden half of

T. M .U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN : 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

the existence, and Bahram, passing the stages of his journey, reaches the true destination of discovering his half (i.e. joining Golandam). He finishes his heroic journey and returns home like the king of two worlds. As mentioned earlier, Bahram and Golandam story is classified as a folk literature and children literature history, thus, considering Bahram as a hero in the mind of children and young people shows that the four explorer, lover, warrior, and wizard archetypes are attractive and acceptable among them.

References

- Campbell, J. (2010). The hero with a thousand faces. Mashhad: Gol-e-Aftab
- Ghasemzadeh, S. A. (2014). The analysis on quality of awakening hero within in Siavash and Kay Khosro Persona relying on Pearson- K. Marr. *Journal of Adab-e-Hemasi*, 17(10), 107-134.
- Ghasemzadeh, S. A. (2016). The quality of awakening the hero within in Little Black Fish fiction. *Journal of Adabiat Parsi Moaser*, 3(6), 55-75.
- Ghasemzadeh, S. A. & Sarbaz, F. (2013). Psychological-modernism analysis of Bi Va Tan novel based on the theory of awakening hero within. *Journal of Pazhoohesh Adabi*, 42(10), 113-142.
- Mashhadi, M. & Dastan, F. (2014). Structural-narrative analysis of Bahram and Gol-andam based on Greimas theory. *Journal of Matn-Pazhuhi Adabi*, 61(18), 83-104.
- Pearson, C. S & Hugh, K. M. (2011). What story are you living? Tehran: Farhang-e-Zendegi Institute.
- Sarmadi, M. & Gorji, M. & Mozaffari, S. (2014). A review of heroic journey of persona in Shazde Ehtejab relying on awakening hero within archetypes. *Journal of Adabiat Parsi Moaser*, 4(2), 53-81.
- Zolfaghari, H. (2015). *Culture and folk literature of Iran* (in Faris). Tehran: The Organization for Researching and Composing University textbooks in the Humanities.
- Zolfaghari, H. & Arastoo, P. (2008). *Bahram and Gol-andam* (in Faris). Tehran: Cheshme.

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و گل اندام با تکیه بر نظریه جوزف کمپبل، پیرسون و کی‌مار

نگین صدری‌زاده^{۱*} محمود مدبری^۲ محمدرضا صرفی^۳

(دریافت: ۱۳۹۸/۵/۱۹ پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۴)

چکیده

شباهت ساختار اسطوره و قصه به پیدایی نظریه‌های منجر شده است که بر مبنای آن‌ها می‌توان عناصر تکرارشونده میان اساطیر و قصه‌ها را کشف و تحلیل کرد. این پژوهش به شیوه توصیفی - تحلیلی و بر اساس چارچوب نظری تحلیل روان‌شناختی - کهن‌الگویی کارول. اس. پیرسون و هیو. کی‌مار در نظریه «بیداری قهرمان درون» و در بستر نظریه «سفر قهرمان» جوزف کمپبل تلاش کرده است روند سفر «قهرمان درون» در قصه «بهرام و گل اندام» را واکاود. پژوهشگران تلاش می‌کنند تا ضمن بررسی روند سفر قهرمان درون، چگونگی تجلی کهن‌الگوها را در مراحل سفر تحلیل کنند تا نشان دهند قهرمان قصه‌های عامه نیز همچون شخصیت‌های هشیوار با تجلی این کهن‌الگوها می‌توانند در فرایند تفرّد گام نهند و سفر قهرمانی را پیش گیرند. از تحلیل ساختار اسطوره‌ای این قصه چنین برمی‌آید که قصه با بهره از سه مرحله «عزیمت»، «تشرّف» و «بازگشت»، زمینه را برای ظهور کهن‌الگوها فراهم می‌سازد. قهرمان نیز سفر خود را با ترک خانه و کهن‌الگوی «جست‌وجوگر» آغاز می‌کند و در روند سفر بنا بر موقعیت‌های داستانی، کهن‌الگوی درون قهرمان با دگردیسی مواجه می‌شود و سایر کهن‌الگوها پدیدار می‌شوند. تغییر کهن‌الگوی درون قهرمان سبب نمودهایی در کنش‌های بیرونی شخصیت می‌شود. بارزترین کهن‌الگوهای بهرام، «عاشق»، «جست‌وجوگر» و «جنگجو» است که در نهایت،

۱. دانشجوی دکتری دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول)

*Negin.sadrizade@gmail.com

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.

۳. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.

با تشکیل خانواده که به نوعی «بازگشت» به محیط خانه است کهن‌الگوی «حاکم» بیدار می‌شود. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد قصه «بهرام و گل‌اندام» ساختاری اسطوره‌ای دارد و به دلیل رویکرد روان‌شناختی خود بر پایه نظریات کهن‌الگویی قابل تحلیل و انطباق است.

واژه‌های کلیدی: ادبیات عامه، ساختار اسطوره‌ای، سفر قهرمان درون، بهرام و گل‌اندام، پیشینه ادبیات کودک.

۱. مقدمه

قصه‌ها فرازمانی و فرامکانی‌اند، خاستگاهشان با ضمیر و روان قصه‌پردازان عجین شده و از سرزمین و زمان معین فراتر رفته است. کهن‌الگوها ثمره تجربه‌های مکرر بشر در زندگی هستند و در ناخودآگاه قصه‌پردازان نهادینه شده‌اند. بر اساس اسناد معتبر و موجود، قصه «بهرام و گل‌اندام» که جزو ادبیات کودک و نوجوان و مواد خواندنی کودکان در دوره‌ای از تاریخ ادبیات کودکان محسوب می‌شود، ساخته و پرداخته قصه‌گویان در طی اعصار و در نتیجه نمایان‌کننده روان بشر است؛ زیرا خاستگاه قصه‌های هر سرزمین ناخودآگاه جمعی افراد آن است و قصه‌ها بیانگر کیفیت اندیشه‌ورزی و خرد جمعی آنان است. هدایت (۱۳۴۴: ۱۰۴) معتقد است فرهنگ مردم آشنایی با پرورش معنوی اکثریت است. درحقیقت، قصه‌های عامیانه بستری گسترده برای بررسی ناخودآگاه جمعی فراهم آورده است. «گاه مطالعه آثار بازمانده فرهنگ عامه، چنان روشنگر اخلاق و وضع روحی جامعه عصر خویش است که هیچ کتاب تاریخ و جامعه‌شناسی نمی‌تواند چنین پرتوی به زندگانی اجتماعی آن روزگار بیفکند» (محبوب، ۱۳۸۳: ۶۸).

با بهره‌جویی از نظریه‌های نقد کهن‌الگویی می‌توان به خوانش، بازنگری، تحلیل و بررسی قصه‌ها پرداخت و به ترجمان ناخودآگاه جمعی دست یافت. ذوالفقاری (۱۳۹۴: ۱۰) معتقد است مطالعه ادب عامه از یک سو با انسان‌شناسی مرتبط است و از سوی دیگر با ادبیات ارتباط دارد؛ زیرا مواد فرهنگ عامه زمینه مناسبی برای بررسی‌های جامعه‌شناختی است. از نظریه‌های نقد کهن‌الگویی که می‌توان با بهره از آنها به مطالعات انسان‌شناختی پرداخت، نظریه «اسطوره یگانه» جوزف کمپبل و «سفر قهرمان

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

درون» پیرسون و هیو کی. مار است. بر مبنای این نظریه‌ها، قصه‌ها و اسطوره‌ها ساختار یکسانی دارند و قهرمان در مراحل رشد و تکامل و در روند سفر قهرمان درون، آگاهانه و ناآگاهانه، برخی از دوازده کهن‌الگو را زندگی می‌کند. این کهن‌الگوها از منظر روان‌شناختی، ویژگی و جایگاه متمایزی دارند.

از سوی دیگر، زندگی سفری بالقوه است و قصه‌ها به شرح سفرهایی می‌پردازند که بالفعل شده‌اند و طی آن قهرمان داستان مراحل سفر را می‌گذراند. شاید به همین دلیل باشد که کودکان و نوجوانان که در ابتدای سفر زندگی‌اند تا این اندازه مسحور قصه‌ها می‌شوند و با تجسم خود در موقعیت‌های مشابه مراحل سفر را تجربه و نیز باور می‌کنند که می‌توانند قهرمان قصه خویش باشند.

«قهرمان از جمله نیروهای نهفته در ناخودآگاهی است که کار اصلی او انکشاف خودآگاه خویشتن فرد است؛ یعنی آگاهی به ضعف‌ها و توانایی خودش، به گونه‌ای که بتواند با مشکلات زندگی روبه‌رو شود» (هال و نوردبای، ۱۳۷۵: ۱۶۴).

هدف و ضرورت بازخوانی و بررسی داستان بهرام و گل‌اندام با تکیه بر نظریه سفر قهرمانی درون، درک و شناخت مختصری از ناخودآگاه جمعی فرهنگ و روان جامعه قصه‌هاست؛ به‌ویژه قصه «بهرام و گل‌اندام» که هم در زمره ادبیات عامه ایران و هم در زمره مواد خواندنی کودکان و نوجوانان - در دوره قاجار و حتی پیش از آن - قرار می‌گیرد و در این بررسی می‌توان به مراحل تکاملی قهرمان ذهنی کودکان و نوجوانان در برهه‌ای از تاریخ پی برد.

ارزش جهانی فرهنگ مردم بدان سبب است که دانش عوام هر ملتی آینه ذوق و هنر و معرف خلق و خوی آن ملت است و وسیله خوبی در راه شناختن خصوصیات آن قوم و جماعت است و روشنگر سوابق تاریخی و نشان‌دهنده تحول فکری و تکامل اجتماعی مردم آن کشور است (انجوی شیرازی، ۱۳۷۱: ۱۰).

این پژوهش با تکیه بر نظریه پیرسون و کی‌مار کیفیت بیداری قهرمان در داستان «بهرام و گل‌اندام» را می‌کاود و در پی پاسخ به این پرسش‌هاست که آیا نظریه سفر قهرمان درون با داستان ادبی - غنایی عامیانه «بهرام و گل‌اندام» تطبیق‌پذیر است؟ سیر تکوین کهن‌الگوها و روند بروز آن‌ها در قصه «بهرام و گل‌اندام» چگونه است؟ کدام

یک از کهن‌الگوها در پی تفرد و سفر شخصیت بهرام به‌منزله قهرمان قصه، تجلی می‌یابند و کهن‌الگوی غالب در این سفر کدام است؟ چه عواملی در تکامل و رشد قهرمان، اثرگذار است؟ تصویر ارائه‌شده از قهرمان در قصه «بهرام و گل‌اندام» دارای چه ویژگی‌های شاخصی است و از منظر نقد کهن‌الگویی چگونه تحلیل می‌شود؟

۲. پیشینه پژوهش

بررسی قهرمان داستان‌ها از منظر سفر قهرمان درون و نقد کهن‌الگوهای قهرمان آنان، پیشینه چندانی ندارند. با وجود این، در زمینه سفر قهرمان درون و چگونگی بروز و تجلی کهن‌الگوها بر اساس نظریه جوزف کمپل و پیرسون پژوهش‌های برجسته‌ای ارائه شده است؛ از جمله می‌توان به مقاله‌هایی اشاره کرد:

۱. مجید سمرمدی و همکاران با تکیه بر کهن‌الگوهای بیداری قهرمان درون، سفر قهرمان درون را در رمان *شازده احتجاب* واکاوی کرده و نشان داده‌اند که شازده احتجاب با حلول نه کهن‌الگو، روند تفرد را درپیش می‌گیرد و دیگر شخصیت‌های داستان نقش پرورش‌دهندگی را در مسیر تشرّف برای او دارند.

۲. سیدعلی قاسم‌زاده و همکاران با بررسی کیفیت سفر قهرمان و اثبات نظریه بیداری قهرمان درون در داستان سیاوش و کی‌خسرو *شاهنامه* بر اساس نظریه پیرسون و کی‌مار نشان داده‌اند که چگونه فرایند شخصیت‌سازی فردوسی از سیاوش تا کی‌خسرو هم از نظر چرخه مرگ و حیات (خدای نباتی و شهیدشونده در وجود سیاوش تا الهه باروری و حیات در وجود کی‌خسرو) هم از نظر کیفیت سفر قهرمان مکمل یک‌دیگر است.

۳. سید علی قاسم‌زاده در پژوهشی دیگر داستان «ماهی سپاه کوچولو» و «بی‌وتن» را بر اساس همین نظریه بررسی کرده و نشان داده است که شخصیت‌ها نماد کدام کهن‌الگو هستند و چگونه در مسیر سفر قهرمانانه خود به وادی تشرّف قدم می‌نهند و به بیداری قهرمان درون دست می‌یابند.

قصه «بهرام و گل‌اندام» نیز در پژوهش‌های متعدد از جهات مختلفی بررسی شده است. حسن ذوالفقاری در پژوهشی، بن‌مایه‌های داستانی «بهرام و گل‌اندام» را بررسی

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

کرده است. محمدمیر مشهدی و فاطمه ثواب داستان، ساختار روایتی داستان «بهرام و گل‌اندام» را بر پایه نظریه گریماس تحلیل کرده‌اند. با این حال، به نظر می‌رسد از آنجا که قصه «بهرام و گل‌اندام» برخاسته از ذهن و روان و زندگی عامه مردم است، توجه به این قصه‌ها از منظر روان‌شناختی و کهن‌الگویی، نیز سبب درک و شناخت دقیق‌تری از جامعه و فرهنگ می‌شود. همچنین، می‌توان پژوهش حاضر را یکی از پژوهش‌های نو به‌شمار آورد که با تطبیق نظریه سفر قهرمان درون با قصه «بهرام و گل‌اندام»، به بررسی ساختار اسطوره‌ای و نقد کهن‌الگویی در قصه‌های عامه و پیشینه ادبیات کودک و نوجوان پرداخته است.

۳. چارچوب نظری پژوهش

نقد کهن‌الگویی از زیرمجموعه‌های نقد روان‌شناختی نو است که به خلق نظریه‌های شناختی و کاربردی در بررسی آثار ادبی منجر شده است. باور نقد کهن‌الگویی بر این است که هر متن ادبی نتیجه ناخودآگاه جمعی بشر است.

اصل پایه نقد کهن‌الگویی این است که کهن‌الگوها = تصاویر، شخصیت‌ها، طرح‌های روایی و درون‌مایه‌های فرعی و سایر پدیده‌های نوعی ادبیات در تمام آثار ادبی حضور دارند و به این ترتیب، شالوده‌ای را برای مطالعه ارتباطات متقابل اثر فراهم می‌آورد (مکاریک، ۱۳۸۳: ۴۰۱).

در آغاز قرن بیستم کارل گوستاو یونگ به تکراری بودن شخصیت‌ها و وقایع زندگی انسان پی برد. شخصیت‌ها، عناصر و ساختار تکرارپذیر در قالب الگوها، مشخص و تفکیک شدند. پس از یونگ بسیاری از پژوهشگران همچون جوزف کمپبل، کریستوفر وگلر، رابرت جانسون، کارول پیرسون و هیو. کی‌مار کهن‌الگوها را بازبینی کرده و سفر قهرمانی را به‌منزله الگویی برای روند رشد فردیت قرار داده‌اند.

منتقدان این شیوه عمیقاً در جست‌وجوی صورت‌های مثالی و کهن‌الگویی در آثار ادبی هستند و به تعبیر دیگر از رابطه ادبیات و هنر با اعماق سرشت بشری سخن می‌گویند؛ زیرا اثر هنری را تجلی نیروهای پویا و ذاتی برخاسته از اعمال روان جمعی بشریت می‌انگارند (امامی، ۱۳۸۵: ۲۰۲).

۳-۱. نظریه «اسطوره یگانه» و مراحل آن تا بیداری «قهرمان درون» از دید کارول

پیرسون و هیو.کی.مار

یکی از مانوس‌ترین روش‌های تحلیل ادبی در حوزه نقد اسطوره‌ای داستان‌های کهن «سفر قهرمان» است که بر اساس «اسطوره یگانه»^۲ جوزف کمپیل شکل گرفت. از این رو، تحلیل سفر قهرمان درون بدون در نظر گرفتن آرای کمپیل کامل نخواهد بود. کمپیل به تأثیر از یونگ نظریات خود را درباره کهن‌الگوها طرح کرد. بنا بر نظریه کمپیل می‌توان الگوی «اسطوره یگانه» را در تمام قصه‌های جهان یافت.

توالی اعمال قهرمان از الگوی ثابت و معینی تبعیت می‌کند که در تمامی داستان‌های جهان در دوره‌های گوناگون قابل پیگیری است. قهرمان افسانه‌ای معمولاً بنیان‌گذار چیزی است که یک عصر تازه، دین تازه، شهر تازه و یا شیوه تازه‌ای از زندگی که برای دست‌یافتن به آن باید ساحت قدیم را ترک گوید و به جست‌وجو بپردازد (کمپیل، ۱۳۸۰: ۲۰۶).

با ادغام نظریه‌های مختلف رشد، نقشه سفر قهرمان درون به دست آمده است. این الگو سبب می‌شود تا تمام مراحل و عناصر را همچون کل واحد و منسجمی در نظر بگیریم. درحقیقت، اصطلاح سفر قهرمان درون استعاره‌ای است برای سفر رشد و تکامل روان آدمی و همچون اسطوره‌ها چارچوب فرهنگی مشترکی دارد و برای نمایان ساختن واقعیت‌های مشاهده‌نشده‌ی قابل مشاهده، بهره می‌برد.

کارول پیرسون و هیو.کی.مار در نظریه خود، دوازده مرحله سفر قهرمان درون را در قالب دوازده کهن‌الگو مطرح می‌کنند که انسان‌ها در تکوین شخصیت خود به صورت آگاهانه یا ناخودآگاه این مراحل را طی می‌کنند. این طبقه‌بندی در تحلیل روان‌شناختی انسان‌ها با زمینه فرهنگی، اجتماعی و تربیتی بسیار کارآمد است و می‌توان بر مبنای آن چگونگی تکوین شخصیت را از رهگذر کهن‌الگوی «سفر قهرمان» بازنمایی کرد. زمینه روان‌شناختی این نظریه سبب شد که کارل پیرسون با بررسی مراحل سفر قهرمان درون و درک ارتباط عمیق آن با روان نوع بشر، دوازده کهن‌الگوی قهرمان درون را مطرح کند که در مراحل سه‌گانه سفر بیدار می‌شوند.

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

پیرسون به ما کمک کرد تا راحت‌تر با مفهوم انتزاعی کهن‌الگوها آشنا شویم. او کهن‌الگوهای نهفته در روند رشد انسان را به صورت شخصی درآورد و آن‌ها را راهنماهای درونی‌ای دانست که برای راهنمایی و هدایت هر قهرمان در طول سه مرحله سفر، حاضر و آماده‌اند. پیرسون به جای استفاده از نام‌های ناآشنای لاتین، یونانی یا اصطلاحات روان‌شناسانه برای این جوانب شخصیت ما، نام‌های آشنا روی آن‌ها گذاشت (آدسون، ۱۳۹۳: ۷).

این دوازده کهن‌الگو عبارت‌اند از: معصوم، یتیم، جنگ‌جو، حامی، جست‌وجوگر، عاشق، نابودگر، آفرینش‌گر، حاکم، جادوگر، فرزانه، و دلقک.^۳

پیرسون ارتباط سفر قهرمان و منابع درونی را با عنوان کهن‌الگویی «من» (مرحله عزیمت)، «روح» (مرحله تشریف) و «خویشتن» (مرحله بازگشت) به شکل سه مرحله سفر قهرمان ارائه کرد که این سه مرحله با مراحل سفر قهرمان در نظریه اسطوره‌ی یگانگی کمپبل منطبق است.

پیرسون مرحله اول یا مرحله تدارک سفر (من) را زمانی دانست که قهرمان آماده ترک کردن حالت وابستگی می‌شود و منابع درونی لازم را برای پیش رفتن در دنیا با اتکا به خودش فراهم می‌کند. مرحله دوم یا سفر روح را دوره‌ای دانست که قهرمان موهبت‌های تشکیل‌دهنده خویشتن حقیقی و مستقل را کشف می‌کند. مرحله سوم یا بازگشت (خویشتن) مربوط به زمانی است که قهرمان به جامعه برمی‌گردد تا این موهبت‌ها را با دیگران سهیم شود و در وضعیت وابستگی متقابل با دیگران زندگی کند (همان: ۵).

به عبارت دیگر، قهرمان هم‌زمان با سفر درونی خود، سه مرحله رشد را پشت سر می‌گذارد و در فرایند رشد و گذار از این مراحل، دوازده کهن‌الگو - که هر کدام ویژگی‌های متمایزی دارند - در او آشکار می‌شود و او به تدریج در فرایند رشد، این کهن‌الگوها را تجربه می‌کند و در نهایت، با اقتداری که برخاسته از شناخت و مبتنی بر کشف خویشتن است از سفر بازمی‌گردد. جدول شماره ۱ بیانگر مراحل سفر و پیدایش این کهن‌الگوهاست.

جدول ۱: مراحل سفر قهرمان درون و پیدایش کهن‌الگوها

Table 1: stages of hero's journey inside and appearance of archetypes

مراحل	(کمپیل)	پیرسون	فرایند مرحله	عناصر	کهن‌الگوها
مرحله یک	عزیمت	من	آمادگی برای جدایی، و ساختن من	دعوت، سقوط، زخم‌ها، رویارویی با اژدها	معصوم، یتیم، حامی، جنگجو
مرحله دو	تشریف	روح	سفر برای یافتن استقلال فردی و کشف روح	جنگیدن با اژدهاها و یافتن گنج	جست‌وجوگر، عاشق، آفرینش‌گر، نابودگر
مرحله سه	بازگشت	خویشتن	بازگشت به جامعه، وابستگی متقابل و احساس مسئولیت	سهم کردن دیگران در غنایم به دست آمده	حاکم، فرزانه، جادوگر، دلک

درباره بروز کهن‌الگوها در شخصیت افراد باید این نکته را نیز بیان کرد که هر شخصیت ممکن است یادآور چند کهن‌الگو باشد که در موقعیت‌های متفاوت امکان بروز می‌یابد. هر فرد متأثر از فرهنگ، موقعیت جغرافیایی و تاریخی و همچنین، ویژگی‌های فردی، کهن‌الگوها را به سبک خاص خود ابراز می‌کند. مثلاً ممکن است کهن‌الگوی دو انسان، «حامی» باشد؛ اما چگونگی بروز خصایص کهن‌الگوهای حامی و نحوه تعامل در هر کدام متمایز باشد.

۴. قصه «بهرام و گل‌اندام»

«بهرام و گل‌اندام» یکی از منظومه‌های غنایی است که در قرن نهم و دهم شاعری به نام امین‌الدین محمد، متخلص به صافی، از اهالی سبزوار آن را سروده است. این منظومه در برخی از منابع به شمس‌الدین کاتبی نیشابوری منسوب شده است. شخصی به نام نصرالله خوانساری خلاصه‌ای منثور از این داستان را در سال ۱۳۰۸ منتشر کرده است. نویسنده

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

اذعان داشته است که این داستان را از کتاب *جوامع‌الحکایات* گرفته است (ر.ک: ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۲/ ۸۰۰). بنابراین، با توجه به برابری متن منثور با منظوم، به نظر می‌رسد نویسنده داستان «بهرام و گل‌اندام» منظوم را به نثر نوشته باشد. «تا حدود زیادی این خلاصه منثور با متن منظوم شباهت دارد» (محبوب، ۱۳۸۴: ۵۸۳). صورت منثور داستان «بهرام و گل‌اندام» به صورت سنگی، چاپ شده است و روایت عامه و منثور آن را محمدجعفر محبوب در کتاب *ادبیات عامیانه ایران* معرفی و بررسی کرده است. باری، این پژوهش بر اساس صورت منثور این داستان که در کتاب *ادبیات مکتب‌خانه‌ای* به کوشش حسن ذوالفقاری و محبوبه حیدری گردآوری شده، انجام شده است.

۴ - ۱. خلاصه داستان «بهرام و گل‌اندام»

پادشاه روم پس از چهل سال صاحب فرزند می‌شود، او را بهرام می‌نامد. بهرام به زودی در جمیع علوم و انواع هنرهای پهلوانی نظیر نیزه‌بازی و شمشیربازی و تیراندازی ماهر می‌شود. روزی بهرام از پدر برای شکار رخصت می‌طلبد و پدر که پسر را توانا یافته است، رخصت شکار می‌دهد و به این ترتیب بهرام به همراه گروهی از خدم و حشم راهی شکار می‌شود. در میانه راه بهرام با شیری مردافکن می‌جنگد و بر او غالب می‌آید. بنا به دستور بهرام، چند تن از همراهانش نعش شیر را برای پدر می‌فرستند. بهرام در شکارگاه متوجه آهوی خوش‌خط‌وخالی می‌شود و در تعقیب آن از گروه جدا می‌شود و به کوهی می‌رسد. زمانی که به بالای آن کوه می‌رسد، گنبدی می‌بیند و وارد می‌شود. درون گنبد تصویر دختری را می‌بیند که با زر و جواهر آراسته شده است. بهرام با مشاهده تصویر نقاشی شده دل می‌بازد. از پیرمردی هشتادساله که در آن گنبد زندگی می‌کند درباره تصویر می‌پرسد و پیرمرد که خود از دل‌باختگان است، گل‌اندام، دختر فغفور چین، را معرفی و توصیف می‌کند. بهرام خلاف نصیحت‌های پیر مبنی بر حذر کردن از عشق گل‌اندام و بی‌انتهایی این مسیر، تصمیم می‌گیرد که در پی یافتن گل‌اندام، راه چین را درپیش گیرد.

در طی این سفر به باغی می‌رسد و آنجا با برادران جنی به نام‌های شمّاس، قیاس، جمیل و صیفور مبارزه می‌کند، آن‌ها را شکست می‌دهد و به بند می‌کشد و به اصرار

سردات، خواهر جنیان، آن‌ها را می‌بخشد. سپس به درخواست جنیان، افرعیو را می‌کشد و دختری پریزاد به نام روح‌افزای پری را نجات می‌دهد. این اتفاق سبب دوستی بهرام با پریان و جنیان می‌شود.

بهرام در ادامه سفر، در کسوت بازرگانی سوار بر کشتی و در راه دریا گرفتار نهنگ می‌شود و نهنگ را از بین می‌برد. زمانی که به نزدیکی چین می‌رسد با لباسی مبدل، شبانه وارد اردوگاه شاهزاده بهزاد بلغاری، خواستگار گل‌اندام می‌شود، با آتش زدن موی شماس، لشکر جنیان سر می‌رسند. میان آنان و لشکر بهزاد بلغاری جنگ درمی‌گیرد و بهزاد شکست می‌خورد و بدین ترتیب بهرام موفق می‌شود که رقیب را از پای درآورد. پس از آن به شکل قلندر نمدپوش در برابر قصر گل‌اندام می‌نشیند. پس از اینکه دیدار گل‌اندام از فراز قصر میسر می‌شود، بهرام پریشان‌تر شده و تمامی دارایی‌اش، یعنی انگشتر جواهرنشان را در جهت رفع چشم‌زخم گل‌اندام می‌بازد. گل‌اندام که از روی خاتم درمی‌یابد که این نمدپوش شاهزاده است، عاشق او می‌شود و میان او و بهرام به واسطه «دولت»، ندیم گل‌اندام، چندین بار نامه‌نگاری می‌شود.

از آن سو، شاه روم که از غیبت طولانی پسرش پریشان شده بود، عیاری به نام شبرنگ را در پی یافتن بهرام گسیل می‌کند. شبرنگ و وزیر در جست‌وجوی بهرام به چین می‌رسند و احوالش را از فغفور چین جویا می‌شوند. پادشاه چین به شرح شکست خوردن لشکر بهزاد بلغاری از سوی جوانی به نام بهرام فلکی می‌پردازد و بیان می‌کند که دیگر درباره بهزاد اطلاعی ندارد. سرانجام، بهرام را با لباس قلندران و مقابل قصر گل‌اندام می‌یابند. از سوی دیگر، پادشاه بلغار به خون‌خواهی فرزندش، بهزاد، به چین لشکر می‌کشد. بهرام به کمک جنیان سپاه بلغار را درهم می‌شکند و گل‌اندام را خواستگاری می‌کند و فغفور می‌پذیرد. آن دو پس از مراسم عروسی به روم و نزد پدر برمی‌گردند.

۴ - ۲. تحلیل سفر قهرمان درون بهرام در قصه «بهرام و گل‌اندام»

قصه «بهرام و گل‌اندام» با بن‌مایه بی‌فرزندی آغاز می‌شود. پادشاه روم در اوج مکنت و قدرت، آرزوی برخوردارگی از موهبت فرزند را دارد و با تولد بهرام، به تحقق زندگی

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

نزیسته امیدوار می‌شود. قصه به شرح شادمانی پدر و تلاش او در تعلیم و تربیت فرزند می‌پردازد. تمام تعلیمات و آموزش مهارت‌ها مانند تیراندازی، اسب‌سواری، شمشیربازی و ... درون خانه (قصر پادشاهی) اتفاق می‌افتد تا اینکه بهرام با رخصت شکار، خانه را ترک می‌کند. سفر بیداری درون در قصه «بهرام و گل‌اندام» با ترک خانه و جدایی از پدر آغاز می‌شود. رخصت شکار و ترک خانه مقدمه‌ای است برای «دعوت آغازین سفر» از مرحله «عزیمت». نخستین مرحله سفر اسطوره‌ای نشان می‌دهد که روند بیداری قهرمان از ندای دعوت به سفر اتفاق می‌افتد؛ فراخوانی که قهرمان را به خود می‌خواند و مرکز ثقل او را از چارچوب‌های امن جامعه به سوی قلمروی ناشناخته می‌گرداند. این قلمرو سرنوشت به شدت فریبنده و جذاب است و توأمان می‌تواند دو دستاورد کاملاً متفاوت داشته باشد؛ رشد و زوال، گنج و فقر، آسایش نهایی و خطر پی‌درپی. بنابراین، این سفر به صورت‌های گوناگون آشکار می‌شود. در هر حال این سفر همیشه جایی است که موجوداتی موهوم و خطرهای غیرقابل پیش‌بینی، کارهای فوق‌بشری و دستاوردهای عظیم را به همراه داشته است. قهرمان ممکن است به میل و اراده خود راه سفر درپیش گیرد؛ همچون بهرام که پس از فراگرفتن مهارت‌ها تصمیم می‌گیرد از قصر خارج شود و به شکار رود.

شاهزاده جوان در ابتدای سفر خام و بی‌تجربه و همچنان به دنبال تأیید پدر است. به همین دلیل با شیری قوی‌هیکل می‌جنگد و برای اثبات پهلوانی خود نزد پدر، آن را به سوی قصر راهی می‌کند. مهرطلبی و تأییدطلبی از خصایص کهن‌الگویی معصوم و حامی است. درحقیقت، مبارزه با شیر بر اساس کهن‌الگوی جنگجو است؛ اما جنگجویی خام را تداعی می‌کند که برای دستاورد حقیقی نمی‌جنگد، تنها برای اثبات قدرت و استقلال و کسب تأیید و توجه دیگری مبارزه می‌کند. در نمادشناسی نیز شیر نشان اقتدار و غرور و جبار مستبد است.

شیر مقتدر، سلطان حیوانات و سرشار از فضایل و رذایل ناشی از مقامش هرچند مظهر قدرت و عقل و عدالت است؛ اما در عین حال نشانه غایت غرور و خودپرستی است، این همه، از او نماد پدر، معلم یا شاهی را می‌سازد که از شدت قدرت می‌درخشد و از نور این درخشش کور شده است و از آنجایی که خود را

حامی می‌داند، از این رو، تبدیل به یک جبار مستبد می‌شود. به همین دلیل ممکن است همان‌قدر تحسین‌برانگیز باشد که تحمل‌ناپذیر، بین این دو قطب، تعدادی مفاهیم نمادین در نوسان است (شوالیه و گبران، ۱۳۷۹: ۱۱۱).

در این قصه نیز نبرد بهرام و شیر نمادی است برای شکستن سلطه مطلق پدر و استقلال‌خواهی پسر. بنابراین، بهرام با فرستادن پوست شیر برای پدرش، فراتر از اثبات قدرت و مهارت‌های خود در شکار، به‌نوعی بر چارچوب‌های قصر پدری و سلطه مطلق پدر، طغیان می‌کند و آن‌ها را به‌سخره می‌گیرد. درحقیقت، تنها با گذر از تسلط پدر و پس گرفتن اختیار و استقلال خویش، می‌تواند آماده رویارویی با خود شود و لایق گرفتن ندای پیک دعوت به سفر باشد.

آهوی گریزپا همان ندا و پیک دعوت به سفر است که به‌صورت اتفاقی چشم‌های بهرام به آن می‌افتد. وی در طلب آهوی خوش‌خط‌و‌خال از خدم و حشم جدا می‌شود و این گونه از راه شکار و برگشت به قصر پدری، منحرف و سفر به دوردست‌های مبهم آغاز می‌شود. آهو نماد روح و هم‌وجه زنانه وجود است. «آهو عموماً یادآور زنانگی است در مرحله بدوی و غریزی که کاملاً آشکار نشده است» (همان: ۳۱۲). در این صورت، بهرام برای شناخت خویش و سیر مراحل تکامل می‌بایست وجه زنانه مبهم خود را دریابد. بنابراین، بی‌درنگ در پی او می‌رود تا از این طریق خویشتن را کشف کند.

این حیوان نشانه‌ای از روح است. از روزگاران کهن آهو را در شمایل‌نگاری‌ها در حالت گریز یا در میان چنگ و دندان یک شیر یا پلنگ سیاه ترسیم کرده‌اند. در این معنا نمادی از مهار کردن شهوت‌ها و خشونت‌ها و جنبه نابودسازی ناخودآگاه است (سرلو، ۱۳۸۹: ۱۱۳ - ۱۱۴).

همچنین، می‌توان شیر و آهو را نماد غرایز مردانه و زنانه دانست. گویی بهرام برای استقلال از پدر باید در آغاز سفر غرایز خود را دنبال کند (بالای، ۱۳۹۳: ۱۳۸).

بهرام در پی آهو تنها می‌شود و سفر قهرمانی خویش را پیش می‌برد، همان‌طور که کهن‌الگوی سفر قهرمانی بر دو اساس «سفر» و «تفرد» بنا شده است. هم‌زمان با تعقیب آهو تنهایی و گم‌گشتگی که بیانگر کهن‌الگوی یتیم هستند، سر برمی‌آورند. شاهزاده در

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

جست‌وجوی آهو به کوه عظیمی می‌رسد و بی آنکه نقشه و طرحی از مسیر داشته باشد از دامنه کوه بالا می‌رود. بهرام با کنجکاوی که بیانگر کهن‌الگوی جست‌وجوگر است و با اعتماد و خوش‌بینی (کهن‌الگوی معصوم) بر مسیرهای ناشناخته اسب می‌تازد. در بالای کوه گنبدی می‌بیند و از آنجا که دو کهن‌الگوی معصوم و جست‌وجوگر بر او سیطره دارد، وارد گنبد می‌شود. «مناطق ناشناخته (صحرا، جنگل، دریای عمیق، قلمروهای بیگانه و ...) حوزه‌های آزادی هستند که محتویات ناخودآگاهی در آنها متجلی می‌شود» (کمپبل، ۱۳۸۴: ۸۶).

شاهزاده جوان با ترک خانه به دنبال جنبه‌های سرکوب‌شده وجود خویش می‌رود و با ورود به گنبد گویی به درون خویش راه می‌یابد. به‌طور کلی گنبد کنایه از آسمان است و بناهایی که گنبد بر آنها استوار است کنایه از دنیا هستند. گنبد بیشتر بر چهار ستون استوار می‌شود و یا روی ساختمانی با زیربنای مربع قرار می‌گیرد؛ اینجا به نمادگرایی چینی نزدیک می‌شویم که برحسب آن آسمان پوشاننده است و زمین پشتیبانی‌کننده. همچنین، آسمان دایره است و زمین مربع. گنبد که بیشتر بر روی پایه‌ای مربع قرار می‌گیرد، خطوط منحنی و خطوط مستقیم پایه را به هم می‌آمیزد و نماد وحدت آسمان و زمین است (شوالیه و گربران، ۱۳۷۹: ۷۵۱ - ۷۵۴).

کوه نماد دنیای مادی و بیرونی و گنبد نمادی از دنیای درون است. تصویر گل‌اندام نیز مانند آهو تداعی‌کننده آنیمای وجود اوست؛ بخش زنانه‌ای که پنهان بوده است و بهرام برای تکامل خویش به شناخت این بخش از وجود خود نیاز دارد. به‌همین سبب، به محض تماشای تصویر گل‌اندام بر فراز تخت، شیفته‌اش می‌شود. این تصویر سبب بیداری کهن‌الگوی عاشق در بهرام می‌شود. پیرمردی که درون گنبد زندگی می‌کند گل-اندام را معرفی می‌کند. بنا بر نظریه کمپبل، آنانی که به دعوت، پاسخ مثبت داده‌اند در اولین مراحل سفر با حمایتگر روبه‌رو می‌شوند (که معمولاً در هیئت عجزه و یا پیرمردی ظاهر می‌شود) و طلسمی به او می‌دهد یا پند تأثیرگذار یا رازی را با او در میان می‌گذارد. به‌هر روی، پس از دیدار با این موجود، قهرمان آگاه، دارا و یا مجهز به قدرتی می‌شود که پیش از این دیدار از آن بی‌بهره بود. در این قصه نیز بهرام با دیدن تصویری

از گل اندام، با نیمه پنهان وجود خویش آگاه می‌شود و درمی‌یابد که برای تکامل، باید سفر بی‌انتهایی را آغاز کند.

خیلی وقت‌ها مدرسان غیبی در هیئتی مردانه ظاهر می‌شود. در قصه‌های عامیانه پریان ممکن است به شکل کوتوله جنگلی، جادوگر، راهب، چوپان و یا آهنگر ظاهر شود که طلسم‌ها و ابزار مورد نیاز قهرمان را تهیه می‌کند. در اسطوره‌های عمیق‌تر این نقش بر عهده شخصیت بزرگ راهنما، قایقران و راهنمای ارواح در جهان دیگر است (کمپبل، ۱۳۸۴: ۸۱).

بهرام با ورود به گنبد از «نخستین آستان» عبور کرده است. با ظهور پیام‌آوران سرنوشت برای راهنمایی و کمک به قهرمان، او قدم در جاده سفر می‌گذارد، در این هنگام مقابل در ورود به سرزمین ناشناخته‌ها، ناگزیر می‌باید از نخستین آستان بگذرد. گذر از نخستین آستان سبب رویارویی او با «نگهبانان آستانه» می‌شود و به همین دلیل دیوهای داستان بر سر راه بهرام قرار می‌گیرند تا او بداند که پای را از محدوده تعیین‌شده به آن سوی گذاشته است. «انسان معمولی، راضی به باقی ماندن در محدوده تعیین‌شده است و حتی از این بابت به‌خود می‌بالد. از سوی دیگر عقیده عموم هم او را از قدم گذاشتن به حیطة ناشناخته‌ها باز می‌دارد و می‌ترساند» (همان: ۸۵). پیرمرد نیز در جایگاه پدر معنوی بهرام او را راهنمایی می‌کند، هویت تصویر را برملا می‌کند و همچنین، بهرام را از مکان معشوق و چگونگی میسر شدن دیدار آگاه می‌سازد. در همان حال در رفتاری پیچیده و متناقض، به سبب خطرات احتمالی سفر، بهرام را از ادامه مسیر برحذر می‌دارد.

بهرام که به شدت خواهان گل اندام شده است به سوی چین، سرزمین دور قصه‌ها و سرزمین قدرت اعلا، راهی می‌شود. اصرار بهرام بر ادامه سفر با آگاهی بر بی‌سرانجامی مسیر، تجسم کهن‌الگوی نابودگر است. گویی او برای وصال معشوق که در حقیقت، تکوین قهرمان درون خویش و یافتن معناست، چاره‌ای جز رها کردن ارزش‌های پیشین خود و پذیرش فناپذیری ندارد. بنابراین، مشتاقانه مسیر را پیش می‌برد که خود تداعی‌گر کهن‌الگوی جست‌وجوگر است. همان‌طور که گفته شد گاه هم‌زمان چندین کهن‌الگو بر یک شخصیت سیطره دارد.

بهرام در ادامه سفر به باغ ناشناخته‌ای وارد می‌شود و آسوده در آنجا می‌خوابد. این آسودگی بیانگر کهن‌الگوی معصوم است که با وجود اخطارها مبنی بر ترک باغ، آنجا می‌ماند و سبب می‌شود که با صاحبان باغ، برادران جنّی، روبه‌رو شود. برادران جنی در این قصه نگهبانان آستانه هستند که در آخرین بخش‌های مرحله عزیمت، قهرمان را به چالش می‌خوانند تا این‌گونه مانع ادامه سفر قهرمان شوند. قهرمان برای «تشریف» ناگزیر است که با آنان روبه‌رو شود. «بهتر است انسان هیچ‌وقت نگهبانان مرزهای تعیین‌شده را به چالش نخواند؛ ولی از سوی دیگر فقط با خروج از این مرزها و برانگیختن دیگر جنبه نابودگر همین نیرو است که می‌تواند زنده یا مرده وارد حیطه تجربه‌های نو شود» (همان: ۹۰). جنگ بهرام با برادران جنّی بیانگر سيطرة کهن‌الگوی جنگجو است. شکست برادران جنی به برقراری صلح و دوستی میان بهرام و آنان منجر می‌شود، سپس بهرام در حمایت از آنان با افریدیو می‌جنگد، او را شکست می‌دهد و روح‌افزای پری را از چنگ افریدیو نجات می‌دهد. به این ترتیب، در کنار کهن‌الگوی حامی و جنگجو، کهن‌الگوی نابودگر را نیز تداعی می‌کند. هر چند دیوها موانع سفر و رشد هستند؛ اما درحقیقت، بخشی از وجود قهرمان‌اند و نه نیروی بیرونی. برادران جنی و دیوها نشانی از انتظارات درونی‌شده اعضای خانواده، دوستان و جامعه است که مدام ضعف قهرمان و باید و نبایدهای جامعه را یادآوری می‌کنند. قهرمان بعد از آگاهی از وجود دیوها آن‌ها را به رسمیت می‌شناسد و با کنار گذاشتن ترس‌ها، بخش‌هایی از زندگی را که مانع رشد اوست، حذف می‌کند. تنها پس از روبه‌رو شدن با این ترس‌هاست که قهرمان با سایه‌های خود آشتی می‌کند و دیگر به جای طرد و فرار از آن‌ها، می‌تواند از موهبت و توانایی‌شان بهره‌مند شود. درحقیقت، آن هنگام که برادران جنی چند دانه موی خود را به بهرام می‌دهند، بهرام پاداش آشتی با سایه وجود و ترس‌های سرکوب‌شده خود را دریافت کرده است. پاداشی که می‌تواند در تنگناهای سفر اسطوره‌ای خود، بارها از آن بهره‌مند شود. به این ترتیب برادران جنّی با آتش زدن مو تمامیت قدرت خویش را فراخواندند. این چند دانه مو بهره‌مندی بهرام از جادو را سبب می‌شود و به این ترتیب کهن‌الگوی جادوگر درون او بیدار می‌شود. اکنون او قهرمانی است که شجاعانه راه را ادامه می‌دهد، تمام نیروهای ناخودآگاه را در کنار، یار و همراه می‌یابد. نیروهای باطنی

و غیرعقلانی حامی او می‌شوند تا اگر کنش قهرمان بر مدار شجاعت باشد، آن‌گاه او را هماهنگ با سرنوشت قهرمانی‌اش همراهی کنند.

شاهزاده جوان برای سفر به چین در نقش بازرگانی سوار بر کشتی می‌شود. در میانه دریا گرفتار نهنگ می‌شود و در نهایت، بهرام نهنگ را شکست می‌دهد. آخرین مرحله عزیمت که به گذر از آستان جادویی و مرحله انتقال انسان به سپهری دیگر منجر می‌شود مرحله «شکم نهنگ» است که قهرمان در آن دوباره متولد می‌شود و «این عقیده به صورت شکم نهنگ، به عنوان رحم جهان، نمادین شده است. در این نماد، قهرمان به جای آنکه بر نیروهای آستانه پیروز شود و یا رضایت آن‌ها را جلب کند، توسط ناشناخته بلعیده می‌شود و به ظاهر می‌میرد» (همان: ۹۴) و مجدد احیا می‌شود. این درون‌مایه بر این نکته تأکید می‌کند که عبور از آستان، نوعی فنای خویشتن است. همچنین، نبرد با نهنگ در حمایت از جان کشتی‌نشینان تداعی‌گر کهن‌الگوی حامی و جنگجو است. پس از عبور از دریاها، بهرام وارد چین و مرحله «تشریف» می‌شود.

هنگام ورود به سرزمین چین متوجه رقیب خود، بهزاد بلغاری، می‌شود، وجود او را بر نمی‌تابد و به مدد لشکر جنیان او را شکست می‌دهد. بهزاد بلغاری نماینده «جاده آزمون‌ها» است. نقطه عطف سفرهای اسطوره‌ای به آزمون‌ها و سختی‌های معجزه‌آسا می‌انجامد. بدین ترتیب برادران جنی در نقش امدادرسانان غیبی اکنون با طلسم‌ها و مأموران مخفی، به‌طور نهانی به او یاری می‌رسانند. در جاده آزمون‌ها «قهرمان با عبور از آستانه اول با چالش‌های جدید مواجه می‌شود و آزمون می‌دهد و شروع به یادگیری قواعد این دنیای خاص می‌کند. طی این آزمون‌ها، پشتیبانان و دشمنان به وجود می‌آیند» (وگلر، ۱۳۸۵: ۲۵). تمایل به کنترل دیگران، ریاست‌طلبی و استفاده از امکانات به سود خود یا مصلحت عموم از ویژگی‌های کهن‌الگوی حاکم است. از طرفی او با بهره‌جویی از قدرت فراعادت خود می‌تواند رقیب را از بین ببرد. سپس نام و هویت خود را پنهان نگه می‌دارد تا همچنان معماگونه، رازآلود و تداعی‌گر کهن‌الگوی جادوگر بماند.

قهرمان پیروز، بهرام، با پشت‌سر گذاشتن تمام موانع، دیوها و رقیب به دیدار با گل‌اندام، ملاقات با خدایانو، نائل می‌شود. بهرام پس از دیدار به‌تمامی نماینده کهن‌الگوی عاشق می‌شود و قصه به شرح دیدار او و گل‌اندام، نامه‌نگاری میان آنان،

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

پیش‌حالی و نیاز بهرام و ناز گل‌اندام می‌پردازد. گل‌اندام نیز در صورت تمثیلی خدایانو، سخت‌گیر و محتاط است و این سبب می‌شود تا قهرمان با تکیه بر کهن‌الگوی جادوگر، عاشق و حاکم او را تصاحب کند. بنابراین، بهرام مانند درویشی ژنده‌پوش می‌شود و تنها نشان پادشاهی خود، انگشتر جواهرنشان، را در راه گل‌اندام می‌بازد. هرچند پاک‌بازی از خصایص کهن‌الگوی نابودگر و عاشق است؛ اما بخشیدن انگشتر توأم با خردورزی است؛ زیرا هویت بهرام را بر گل‌اندام آشکار می‌سازد.

ملاقات با خدایانو آخرین آزمون قهرمان برای به‌دست آوردن موهبت نامیرای عشق است. درحقیقت، ملاقات و وصال معشوق غایت نهایی نیست؛ بلکه آنچه از مرادده با آن حاصل می‌شود به‌منزله پاداش پشت سر نهادن آزمون‌ها و به‌مثابه تمثیلی از موهبت جاودانگی به قهرمان داده می‌شود.

لشکر بلغار برای خون‌خواهی بهزاد بلغاری به چین لشکر می‌کشد. این مرحله بحرانی‌ترین مرحله داستان به‌شمار می‌رود و آزمایش سختی است که قهرمان باید با تمام قوای مرگ روبه‌رو شود. بهرام در مقابل لشکر بلغار به‌کمک نیروهای جادویی می‌ایستد و با مصلحت‌اندیشی از این فرصت برای اثبات شایستگی خود به پادشاه چین بهره می‌جوید. پاداش این پیروزی‌ها و دلاوری‌ها ازدواج با گل‌اندام است.

ازدواج نماد وصلت عاشقانه مرد و زن است. در مفهومی عارفانه، ازدواج به‌معنای ازدواج مسیح با کلیسا، خدا با مردم و روح با خداوند بوده است. در تحلیل یونگ در دوره‌های تفرد یا تجمع شخصیت، ازدواج نماد آشتی آگاهی یا اصالت زنانه با اصل مردانه است (شوالیه و گربران، ۱۳۷۹: ۱۲۱ - ۱۲۲).

ازدواج بهرام و گل‌اندام در این قصه نماد پیوند و تعادل دو نیمه وجود و اتحاد وجه متضاد شرق و غرب، زمین و آسمان و عالم خامی و معناست.

بهرام پس از گذراندن آزمون سخت، رودرویی با مرگ را چشیده است و می‌تواند به‌منزله قهرمان پذیرفته شود. «درحقیقت، قهرمان هر داستان نوآموزی است که با اسرار زندگی و مرگ آشنا می‌شود» (وگلر، ۱۳۸۵: ۲۰۸). درپایان، داستان شاهزاده روم در جست‌وجوی فرزندش، گروهی را به چین می‌فرستد. آن‌ها

پادشاه چین را از هویت بهرام مطلع می‌سازند و پیروزی بهرام بر لشکر بلغار نیز نشان از شایستگی او برای دریافت برکت نهایی دارد. درحقیقت، قهرمان پس از نجات از تهدیدهای مرگ‌زا، غلبه بر موانع و دشمنان، برهانی برای گرفتن جشن پیروزی دارد و آن تصاحب اکسیر جاودانه عشق، شناخت و پیوند با نیمه زنانه خویش است که درنهایت، به تکامل شخصیت بهرام و بازآفرینی معنای زندگی منجر شده است. گویی گنجی را که در پی آن بوده، به‌منزله پاداش، تصاحب کرده است.

پس از ازدواج بهرام و گل‌اندام، هنگام «بازگشت» است. مرحله‌ای که پس از دریافت پاداش و برکت، جست‌وجوی قهرمان به پایان می‌رسد و قهرمان با غنیمت خود که می‌تواند زندگی را متحول کند، باید بازگردد. چرخه کامل اسطوره یگانه هنگامی تمام می‌شود که قهرمان آن دستاورد را به جامعه خود بازگرداند و سبب تجدید حیات جهان شود. در این داستان سفیران پدر برای بازگرداندن قهرمان به روم، وارد داستان می‌شوند تا همچون دست نجات از خارج به او در گذراندن مرحله بازگشت کمک کنند.

ممکن است برای بازگرداندن قهرمان از سفر ماورائی‌اش نیاز به کمک از خارج باشد یا به بیانی دیگر ممکن است دنیا مجبور شود به دنبالش بیاید و او را با خود ببرد؛ چون ترک سعادت آن مسکن عمیق و ماورائی، برای بازگشت به حالت بیداری که خویشتن (self) را آشفته می‌کند، چندان ساده نیست؛ ولی با این وجود تا زمانی که انسان زنده است، زندگی او را به خود می‌خواند (کمپیل، ۱۳۸۴: ۲۱۵).

داستان با بازگشت شاهزاده بهرام و گل‌اندام به سرزمین پدری پایان می‌پذیرد، در حالی که فرایند سفر قهرمان درون برای بروز کهن‌الگوهای دوران بازگشت، دلقک و فرزانه، آماده شده است و قهرمان باید همراه با اکسیر حاصل از سفر، دوباره به سرزمین فراموش‌شده خود وارد شود و موظف است همراه با برکت نهایی سفر و آفریننده زندگی، به جامعه ملحق شود.

بررسی روند سفر قهرمان درون و کنش‌های بهرام به‌منزله بازتاب مصادیق و نمودهای هر کهن‌الگو نشان می‌دهد کهن‌الگوی عاشق، جست‌وجوگر، جنگجو و جادوگر در سفر قهرمانی بهرام بیشترین بسامد را دارند. درحقیقت، می‌توان گفت سفر

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

قهرمانی بهرام از مرحله عزیمت و با کهن‌الگوی معصوم و جست‌وجوگر آغاز می‌شود. کهن‌الگوی جست‌وجوگر تا انتهای سفر درون بهرام تکرار می‌شود و کهن‌الگوی معصوم از مراحل آغازین سفر کنار گذاشته می‌شوند. هر چند در مرحله تشریف و به‌منظور دستیابی به هدف (رسیدن به معشوق - معنا) هویت خود را کتمان می‌کند و آگاهانه گم‌نامی را برمی‌گزیند. از آنجا که قصه «بهرام و گل‌اندام» در زمره قصه‌های عاشقانه دسته‌بندی می‌شود، تکرار مؤلفه‌های کهن‌الگوی عاشق در شخصیت بهرام، امری از پیش‌دانسته است. افزون بر کهن‌الگوی عاشق، سه کهن‌الگوی مسلط دیگر در سفر قهرمانی بهرام، کهن‌الگوی جست‌وجوگر، جنگجو و جادوگر است. هر کجا که نیروی بازو تاب مقاومت و پیش‌روی ندارد، نیروهای غیبی را فرامی‌خواند و از قدرتی فراتر از عادت بهره می‌جوید.

همچنین، در میان سطرهای داستان گاه جمله‌های پندآمیزی دیده می‌شود که کهن‌الگوی فرزانه و حتی دلک را تداعی می‌کند. «ای برادر! هرگز در بند آن نباش که از تو آزاری به دردمندی رسد» (ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۸۱۵) و «چو فردا شود فکر فردا کنیم» (همان: ۸۱۸).

هرچند نفس پند و اندرز با هدایتگری و مضمون نصیحت‌ها با اخلاق و یادآوری راه لذت از زندگی و دانستن حقیقت‌های زندگی آمیخته شده است، نمی‌توان این موارد را از مصادیق بیداری کهن‌الگوی فرزانه و دلک محسوب کرد.

با انطباق نظریه جوزف کمپل بر قصه «بهرام و گل‌اندام» چنین یافت می‌شود که گل‌اندام نه تنها معشوق که تمثالی از «نیمه پنهان وجود» یا «خویشتن خود» است. بهرام شاهزاده‌ای است توانا و ثروتمند که در قصر پدر زندگی می‌کند، به قصد شکار (یافتن معنای زندگی) از قصر خارج می‌شود و در پایان، داستان زمانی که خویش را می‌یابد، سفر قهرمانی خود را به پایان می‌رساند و با برکت نهایی به خانه پدر بازمی‌گردد. کشف و دستیابی به نیمه پنهان وجود خویش سبب رشد حقیقی و تحول او می‌شود و به تعبیر جوزف کمپل در مرحله «بازگشت»، او به‌مثابه «ارباب دو جهان» به خانه برمی‌گردد. در این تعبیر سرزمین روم (پدری) تمثالی از عالم ماده (خامی) و سرزمین چین (معشوق) تمثالی از عالم معنا (حقیقت و شناخت) است. تمثیل ازدواج بهرام در این قصه و

ازدواج جادویی بهرام در روایت هفت‌پیکر نظامی ساختار اسطوره‌ای یکسانی دارند. هر دو قهرمان پس از طی مراحل سفر قهرمانی به کمال می‌رسند و با ازدواج با خدایانو که در سرزمین دیگری جای دارد و نماد سویه زنانه روح است به تعادل و تکامل می‌رسند. درحقیقت، فرایند فردیت در هر دو داستان با پیوند دو نیمه وجود که نماد اتحاد خدا و خدایانو است حاصل می‌شود (حسینی، ۱۳۹۳: ۲۱ - ۳۸). پیروزی و تشریف قهرمان در سرزمین دور (سرزمین معنا) سبب می‌شود که در عالم ماده (سرزمین خامی) نیز از پدر پیشی بگیرد و پادشاه دو جهان باشد.

۵. نتیجه

با بررسی قصه «بهرام و گل‌اندام» و انطباق آن با نظریه کارول پیرسون - کی‌مار و جوزف کمپبل چنین نتیجه‌گیری می‌شود:

- قصه «بهرام و گل‌اندام» در زمره ادبیات عامه و تاریخ ادبیات کودکان قرار می‌گیرد و از آنجا که ادبیات کودک در هر دوره‌ای، ادبیاتی مخاطب‌محور بوده است، با قاطعیت می‌توان گفت کودکان و نوجوان با این قصه ارتباط برقرار کردند و بهرام را به‌منزله قهرمان داستان پذیرفتند. با پذیرش قهرمانی بهرام در میان کودکان و نوجوانان، مقبولیت و جذابیت چهار کهن‌الگوی جست‌وجوگر، عاشق، جنگجو و جادوگر نزد آنان تبیین می‌شود. بنابراین، با بررسی تأثیر این کهن‌الگوهای قهرمانی بر کودکان، می‌توان در خلق شخصیت‌های قهرمانی برای کودکان به کهن‌الگوهای قهرمانی نام‌برده توجه بیشتری کرد.

- قصه عامه «بهرام و گل‌اندام» کاملاً بر ساختار اسطوره‌ای استوار است و نظریه اسطوره‌یگانه جوزف کمپبل در بررسی ساختار این داستان عامه منطبق است.

- بر اساس نظریه پیرسون و هیو کی‌مار قصه عامه «بهرام و گل‌اندام» زمینه‌ای مناسب برای بیان کشمکش‌های درونی نوع بشر در سفر زندگی و بازتاب فرایند بیداری قهرمان درون و چگونگی تجلی کهن‌الگوهاست.

- سفر

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

بهرام با تجلی کهن‌الگوی معصوم و جنگجوی خام آغاز می‌شود و در ادامه داستان نیز کهن‌الگوی یتیم، معصوم، فرزانه، آفرینشگر در وجود بهرام چندان بروز نمی‌یابد و بهرام می‌تواند به ترتیب اولویت نماد کهن‌الگوی عاشق و جست‌وجوگر و جنگجو و جادوگر باشد. آنچه در پایان به آن می‌رسد حاکم یا آفرینشگر و یا فرزانه است و یا همان پاداش عاشقی و جست‌وجوگری است. - گل‌اندام تمثالی از نیمه پنهان وجود است، سفر رمزی برای کشف و شناخت است و سرزمین چین رمز عالم حقیقت است. گویی بلوغ حقیقی با یافتن نیمه پنهان وجود حاصل می‌شود و بهرام با پشت سر گذاشتن مراحل سفر به مقصد حقیقی می‌رسد و در پایان، قصه همراه با کشف نیمه خود (وصال گل‌اندام)، سفر قهرمانی را کامل می‌کند و به مثابه ارباب دو جهان به خانه بازمی‌گردد.

پی‌نوشت‌ها

۱. برای آشنایی بیشتر با ادبیات بچه‌خوانی و عناوین داستان‌ها ر.ک: کاشفی خوانساری، سیدعلی (۱۳۸۰). «بچه‌خوانی‌های قرن سیزدهم». پژوهش‌نامه ادبیات کودکان و نوجوانان. ش ۲۵. صص ۸۱ - ۸۵.

۲. نظریه کمپیل با نام «اسطوره یگانه» شناخته شده و سه مرحله «جدایی، تشریف و بازگشت» دارد. هر مرحله نیز زیرمجموعه‌هایی دارد که اتفاق اصلی هر مرحله را به ترتیب شرح می‌دهد. مرحله اول که «جدایی» یا «عزیمت» (حرکت، و رحلت) نام دارد، شامل پنج مجموعه بدین شرح است:

۱. دعوت به آغاز سفر یا آشکار شدن نشانه‌های دعوت برای انجام وظیفه‌ای خاص؛
۲. ردّ دعوت یا فرار؛
۳. امدادهای غیبی؛
۴. عبور از نخستین آستان؛
۵. شکم نهنگ یا عبور از قلمرو شب.

مرحله دوم «تشریف» یا «عبور از آزمون‌های تشریف‌یافتگی و حصول پیروزی» به شش زیرمجموعه تقسیم می‌شود:

۱. جاده آزمون‌ها؛
۲. ملاقات با مادر زمین یا پس گرفتن نشاط دوران کودکی؛
۳. زن به منزله وسوسه‌گر؛
۴. آشتی با پدر؛
۵. خداگون شدن؛

۶. برکت نهایی.

سومین بخش، یعنی مرحله «بازگشت» شامل شش زیرمجموعه است:

۱. امتناع از بازگشت و یا انکار جهان؛
۲. فرار جادویی؛
۳. رسیدن کمک از خارج؛
۴. عبور از آستان بازگشت و یا بازگشت به دنیای عادی؛
۵. ارباب دو جهان؛
۶. دستیابی به آزادی در زندگی یا ماهیت و عملکرد برکت نهایی (کمپبل، ۱۳۸۹: ۴۵ - ۴۶).

۳. کهن‌الگوهای دوازده‌گانه سفر قهرمان درون، ویژگی‌هایی هستند که می‌توانند فعال شوند و یا در مراحل مختلف سفر، فراخوانده شوند.

معصوم: مظهر اعتماد به دیگران و جهان است. «به سبب سادگی، زودباوری و اعتماد خویش، راه را برای ایجاد این مشکلات از سوی بدخواهان، گشوده می‌سازد و از ناحیه اعتماد خویش به دردمس می‌افتد» (پیرسون و کی‌مار، ۱۳۹۲: ۳۷).

یتیم: کهن‌الگوی یتیم نماینده بخش طردشده و آسیب‌دیده وجود است که «بدگمان می‌شود و ممکن است از دیگران کمک بخواهد» (پیرسون و کی‌مار، ۱۳۹۰: ۴۴).

حامی: ویژگی بارز کهن‌الگوی حامی مهرطلبی است که قابلیت پرورش و حمایت از خود و دیگران را دارد. حامی «پس از مشاهده وضعیت بد گروهی از ستم‌دیدگان دست به کار شده و به نیازهای آن‌ها رسیدگی می‌کند» (همان: ۶۱).

جنگ‌جو: کهن‌الگویی برای وجه هدفمند، خودکنترل، قاعده‌مند، منظم و رقابت‌طلب وجود است که توانایی مبارزه و دفاع برای ارزش‌های خود و تعیین محدوده‌ها و هدف‌ها را دارد.

جست‌وجوگر: کهن‌الگویی «مستقل، پرشور و هیجانی است و معمولاً آماده امتحان کردن، انجام کارها و برنامه‌های تازه است» (همان: ۷۱). این کهن‌الگو کنجکاو و ماجراجوست، به استقبال ناشناخته‌ها می‌رود و برای بازآفرینی معنای زندگی به سیاحت و تجزیه و تحلیل مسائل می‌پردازد.

عاشق: کهن‌الگوی عاشق به برقراری پیوند عاطفی میل دارد و ضمن بروز شور و اشتیاق فراوان، نسبت به مطلوب خود متعهد است. کهن‌الگوی عاشق نماد جذابیت و گیرایی است.

نابودگر: کهن‌الگویی است با قابلیت رها کردن و خلاص کردن خود از چیزهایی که دیگر با ارزش‌ها، مطابقت ندارد. پذیرش فناپذیری از دیگر ویژگی‌های نابودگر است و همچنین، نظم و قوانین را برای بازسازی و شروع دوباره برهم می‌زند و خواهان دگرگونی، تحول و انقلاب است.

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

آفرینشگر: کهن‌الگوی آفرینشگر کارآفرین، مخترع، نوآور و انعطاف‌پذیر است و توانایی ابداع و آفرینش دارد. «آفرینشگر با الهامات خود کار می‌کند و به آن‌ها ساختار و شکل بیرونی می‌دهد. او امکانات را به‌خوبی شناسایی و از آن‌ها بهره‌برداری می‌کند» (پیرسون و کی‌مار، ۱۳۹۰: ۹۴).

حاکم: کهن‌الگوی حاکم نماینده بخشی است که می‌تواند از فرصت‌ها برای منفعت یا مصلحت عمومی بهره‌برد، توانایی استفاده از تمام منابع و امکانات و قبول مسئولیت در قبال خود و دیگران را دارد، ریاست‌طلب و اهل مجادله، مشاجره، و بحث و جدل است و همچنین، به کنترل دیگران تمایل دارد.

جادوگر: کهن‌الگوی «جادوگر» از آگاهی و توانی فراتر از عادت، بهره‌مند است و با پرورش بینش و بصیرت خود، قدرت تغییر آنچه را باید تغییر یابد به‌دست می‌آورد. درحقیقت، این کهن‌الگو امور را به شیوه‌های متفاوت و عمیق، تسهیل می‌کند و بی‌بهره از مقام و ریاست، از طریق جذب و نفوذ پیش می‌رود.

فرزانه: نماینده وجه هدایتگر و خردمند وجود است. «فرزانه» پیر دانا و راهنمایی است که توانایی دستیابی به خرد و حقیقت و پذیرش آن را دارد. «انسانی فاضل، استاد معنویات یا فرد فهمیده و اغلب سالمندی است که به‌تجربه آموخته است چه چیزی را می‌توان از زندگی انتظار داشته باشد. دغدغه اصلی او ارزشی است که برای حقیقت قائل است» (همان: ۱۱۶).

دلچک: کهن‌الگوی دلچک توانایی تجربه کامل زندگی است که بی‌بیم مجازات شدن، حقیقت را بیان می‌کند. راه لذت بردن از زندگی را دریافته است.

هدف دلچک خوشی و لذت است؛ اما در عین حال دلچک بخشی از وجود ماست که می‌تواند حقیقت را همان‌طور که هست بگوید. دلچک انرژی و نیرویی است که درنهایت، همه کهن‌الگوها را متعادل می‌سازد تا قهرمان به هماهنگی درونی دست یابد. هرچند دلچک با سایه یکی نیست؛ اما مهم‌ترین فعالیت دلچک این است که فرد را قادر می‌سازد تا سایه یا بخش‌های تبعیدشده وجود را ببیند (آدسون، ۱۳۹۳: ۱۷۱ - ۱۷۴).

منابع

- امامی، نصرالله (۱۳۸۵). مبانی و روش‌های نقد ادبی. تهران: جامی
- انجوی شیرازی، ابوالقاسم (۱۳۷۱). گذری و نظری در فرهنگ مردم. تهران: اسپرک.
- آدسون، پاتریشیا (۱۳۸۴). بیداری قهرمان درون. ترجمه سیمین موحد. تهران: بنیاد فرهنگ زندگی.
- بلائی، رابرت (۱۳۹۳). مردِ مرد. ترجمه فریدون معتمدی. تهران: مروارید.

- پیرسون، کارول اس. و هیو. کی مار (۱۳۹۰). *زندگی برانزنده من*. ترجمه کاوه نیری. تهران: بنیاد فرهنگ زندگی.
- حسینی، مریم (۱۳۹۳). «ازدواج جادویی در هفت پیکر نظامی، مقایسه تطبیقی قهرمانان اسطوره‌ای ایران و یونان و کارکرد مشترک نجوم و کیمیاگری در روایت هفت پیکر». *جستارهای ادبی*. س ۴۷. ش ۱۷۸. صص ۲۱ - ۳۸.
- خوانساری، نصرالله (۱۳۰۸). *بهرام و گل‌اندام*. تهران: علمی (افست از چاپ سنگی).
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۶). «بن‌مایه‌های داستانی بهرام و گل‌اندام صافی سبزواری». *کاوش‌نامه*. س ۸. ش ۱۵. صص ۸۹ - ۱۱۱.
- ذوالفقاری، حسن و پرویز ارسطو (۱۳۸۷). *بهرام و گل‌اندام*. تهران: چشمه.
- ذوالفقاری، حسن و محبوبه حیدری (۱۳۹۳). *ادبیات مکتب‌خانه‌ای ایران*. تهران: چشمه.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۹۴). *زبان و ادبیات عامه ایران*. تهران: سمت.
- سرلو، خوان ادواردو (۱۳۸۹). *فرهنگ نمادها*. ترجمه مهرانگیز اوحدی. تهران: دستان.
- سرمدی، مجید و همکاران (۱۳۹۲). «بررسی سفر قهرمانی شخصیت در بوف کور با تکیه بر کهن‌الگوهای بیداری قهرمان درون». *مطالعات داستانی*. س ۲. ش ۱. صص ۶۰ - ۶۷.
- سرمدی، مجید و همکاران (۱۳۹۳). «بررسی سفر قهرمانی شخصیت در رمان *شازده احتجاب* با تکیه بر کهن‌الگوهای بیداری قهرمان درون». *ادبیات پارسی معاصر*. س ۴. ش ۲. صص ۵۳ - ۸۱.
- شوالیه، ژان و آلن گبران (۱۳۷۹). *فرهنگ نمادها*. ترجمه سودابه فضایی. تهران: جیحون.
- قاسم‌زاده، سید علی و فاطمه سرباز (۱۳۹۲). «تحلیل روان‌شناختی - مدرنیستی رمان بی و تن بر مبنای نظریه بیداری قهرمان درون». *پژوهش‌های ادبی*. س ۱۰. ش ۴۲. صص ۱۱۳ - ۱۴۲.
- قاسم‌زاده، سید علی (۱۳۹۳). «تحلیل کیفیت بیداری قهرمان درون در شخصیت سیاوش و کی خسرو با تکیه بر نظریه پیرسون و کی مار». *پژوهش‌نامه ادب حماسی*. س ۱۰. ش ۱۷. صص ۱۰۷ - ۱۳۴.
- _____ (۱۳۹۵). «کیفیت بیداری قهرمان درون در داستان ماهی سیاه کوچولو». *ادبیات پارسی معاصر*. س ۶. ش ۳. صص ۵۵ - ۷۵.
- کاشفی خوانساری، سید علی (۱۳۸۰). «بچه‌خوانی‌های قرن سیزدهم». *پژوهش‌نامه ادبیات کودکان و نوجوانان*. ش ۲۵. صص ۸۱ - ۸۵.

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدیقی‌زاده و همکاران

- کمپیل، جوزف (۱۳۷۷). *قدرت اسطوره*. ترجمه عباس مخبر. تهران: نشر مرکز.
- _____ (۱۳۸۴). *قهرمان هزارچهره*. ترجمه شادی خسروپناه. مشهد: گل آفتاب.
- گلچین معانی، احمد (۱۳۶۰). *فهرست نسخه‌های خطی آستان قدس*. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- محجوب، محمدجعفر (۱۳۸۳). *ادبیات عامیانه ایران (مجموعه مقالات درباره افسانه‌ها و آداب و رسوم مردم ایران)*. به کوشش حسن ذوالفقاری. تهران: چشمه.
- مشهدی، محمدا میر و فاطمه ثواب (۱۳۹۳). «تحلیل ساختاری روایتی بهرام و گل‌اندام بر پایه نظریه گریماس». *متن پژوهی ادبی*. س ۱۸. ش ۶۱. صص ۸۳ - ۱۰۴.
- مکاریک، ایرنا ریما (۱۳۸۳). *دانش‌نامه نظریه‌های ادبی معاصر*. ترجمه محمد نبوی و مهران مهاجر. تهران: آگه.
- نوردبای، ورنون جی و کالوین اس. هال (۱۳۷۵). *مبانی روان‌شناسی تحلیلی یونگ*. ترجمه محمدحسین مقبل. تهران: جهاد دانشگاهی.
- وگلر، کریستوفر (۱۳۸۵). *ساختار اسطوره‌ای در داستان و فیلم‌نامه*. ترجمه عباس اکبری. تهران: نیلوفر.
- هدایت، صادق (۱۳۴۴). *مجموعه نوشته‌های پراکنده*. حسن قائمیان. تهران: امیرکبیر.

References

- Anjavi Shirazi, A. (1992). *Analyzing the culture of people* (In Farsi). Tehran: Esparak.
- Bly, R. (2014). *Iron John: A book about men* (translated into Farsi by Fereydoun Motamedi) Tehran: Morvarid.
- Campbell, J. (1998). *The power of myth* (translated into Farsi by Abbas Mokhber). Tehran: Markaz.
- Campbell, J. (2010). *The hero with thousand faces* (translated into Farsi by Shadi Khosropanah). Mashhad: Gole Aftab
- Cirlot, J. (2010). *A dictionary of symbols* (translated into Farsi by Mehrangiz Ohadi). Tehran: Dastan.
- Emami, N (2006). *Literary criticism methods and basics* (in Farsi). Tehran: Jami.
- Ghasemzadeh, S. A. (2014). The analysis on quality of awakening hero within in Siavash and Kay Khosro Persona relying on Pearson- K. Marr. *Journal of Adab-e-Hemasi*, 17(10), 107-134.
- Ghasemzadeh, S. A. (2016). The quality of awakening the hero within in Little Black Fish fiction. *Journal of Adabiat Parsi Moaser*, 3(6), 55-75.

- Ghasemzadeh, S. A. & Sarbaz, F. (2013). Psychological-modernism analysis of Bi Va Tan novel based on the theory of awakening hero within. *Journal of Pazhoohesh Adabi*, 42(10), 113-142.
- Gheerbrant, A. & Chevalier, J. (2000). *Dictionnaire des Symboles: Mythes, rêves, coutumes and etc* (translated into Farsi by Soudabeh Fazayeli). Tehran: Jayhoun.
- Golchin Ma«ani, A. (1981). *Hand-written index of Astan-e-Ghods* (in Farsi). Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan Quds Razavi.
- Hall, C. S. & Vernon J. N. (1996). *A primer of Jungian psychology* (translated into Farsi by Mohammadhossein Moghbel). Tehran: Jahad Daneshgahi.
- Hedayat, S. (1965). *La magie en perse*. Tehran: Amir Kabir.
- Hosseini, M. (2014). Magical wedding in Nizami's Haft Paykar, comparative mythical heroes of Iran and Greek comparing and common function of alchemy and astronomy in Haft Paykar narration. *Journal of Jastarihaye Adabi*, 178(47), 21-38.
- Hudson, P. (2005). *Awakening hero within* (translated into Farsi by Simin Movahed). Tehran: Farhang-e-Zendegi Institute.
- Kashefi Khansari, S. A. (2001). The 13th century baby readings. *Journal of Children's Literature*, (25), 81-85.
- Khansari, N. (2001). *Bahramn and Gol-andam* (in Farsi). Tehran: Elmi.
- Mahjoub, M. (2004). *Folk literature of Iran: A collection of articles on fictions and costumes of Iran* (in Farsi). Tehran: Cheshmeh.
- Makaryk, I. (2014). *Encyclopedia of contemporary literary theory* (translated into Farsi by Mohammad Nabavi and Mehran Mohajer). Tehran: Agah.
- Mashhadi, M. & Savab, F. (2014). Structural-narrative analysis of Bahram and Gol-andam based on Grimas theory. *Journal of Matn-Pazhuhi Adabi*, 61(18), 83-104.
- Pearson, C. S. & K. Marr, H. (2011). *What story are you living* (translated into Farsi by Kaveh Niri). Tehran:
- Sarmadi, M. & Gorji, M. & Kupa, F. & Saffariniya, M. & Mozaffari, S. (2013). A review of heroic journey of persona in Boof-e-Koor relying on awakening hero within archetypes. *Quarterly Journal of Motaleat-e-Dastani I*(2), 60-67.
- Sarmadi, M. & Gorji, M. & Mozaffari, S. (2014). A review of heroic journey of persona in Shazde Ehtejab relying on awakening hero within archetypes. *Journal of Adabiat Parsi Moaser*, 4(2), 53-81.
- Vogler, C. (2006). *The writer's journey: mythic structure for writers* (translated into Farsi by Abbas Akbari). Tehran: Niloufar.
- Zolfaghari, H. (2007). Fictional themes of Safi Shirazi's Bahram and Gol-andam. *Quarterly Journal of Kavosh Nameh* 15(8), 89-111.

واکاوی ساختار اسطوره‌ای سفر «قهرمان درون» قصه بهرام و... _____ نگین صدری‌زاده و همکاران

- Zolfaghari, H. (2015). *Culture and folk literature of Iran* (in Farsi). Tehran: The Organization for Researching and Composing University textbooks in the Humanities.
- Zolfaghari, H. & Arastoo, P. (2008). *Bahram and Gol-andam* (in Farsi). Tehran: Cheshme.
- Zolfaghari, H. & Heydari, M. (2014). *Maktab Khaneh literature of Iranian* (in Farsi). Tehran: Cheshmeh.

